

БӨЛІМ: ХИМИЯ

МЕКТЕПТЕГІ ХИМИЯ САБАҚТАРЫНДАҒЫ БИЛИНГВАЛДЫ ОҚЫТУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІН ЗЕРТТЕУ

ЖАРИЯЛАНДЫ
10.04.2024

СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/152221/>

Бошағұл Гүлназ Елжанқызы

Үш тілде білім берудің стратегиялық мақсаты қазақстандықтардың халықаралық стандарттарға сәйкес үш мақсатты тілді қатар меңгеруі үшін қажетті жағдайлар жасау болып табылады, атап айтқанда:

- қазақ тілі – азаматтық интеграцияның табысты болуына ықпал ететін мемлекеттік тіл ретінде;
- ресми түрде қазақ тілімен қатар қолданылатын орыс тілі;
- ағылшын тілі әлемдік экономикаға интеграция құралы ретінде.

Қазақ және орыс тілдері табиғи лингвистикалық ортада оқытылатындықтан, ағылшын тілі бір «қадам» артта қалғанын атап өткен жөн. Қазіргі Қазақстанның тілдік жағдайы орыс-қазақ және қазақ-орыс қостілділігімен сипатталады, соңғысы өзінің қолданылу аясын белсенді түрде кеңейтуде.

Нұсқаулық тілдерді үйренуге арналған оқу уақытының көлемін ұлғайту әлеуеті ішінара және толық енгізу тетіктері арқылы жүзеге асырылатын CLIL технологиясы деп аталатын пән мен тілді кіріктірілген оқыту технологиясында жатыр.

Көптілділік балалардың тілдік құзіреттіліктерін дамытуға және тәрбиелеуге оң әсерін тигізеді. Мектепте оқыған жылдары балалар екі немесе одан да көп тілде дағдыларын дамытқанда, олар тілді тереңірек түсінеді және оны тиімді пайдаланады.

Зерттеулер көрсеткендей, екі түрлі тілдегі ақпаратты өңдеу арқылы көптілді балалардың ойлау икемділігі артады. Көптілді балалар өздерінің ұлттық және жаһандық қауымдастықтарына елеулі үлес қоса алады.

«Мен балаларды бала кезінде оқыту керек екеніне толық сенімдімін. Үштілділік – балаларымыз үшін қажет. Олар – бүкіл планетаның балалары: олар мемлекеттік тілді

білуі керек, орыс тілі – біздің қарым-қатынас тіліміз, ағылшын тілі – әлемдік тіл, әлемдік ғылым, инновация, интернет». Н.Назарбаев

«Білімді екі рет енгізу» классикалық дидактикалық принципіне сәйкес ағылшын тілінде оқытылуы тиіс пәндер анықталды. Бұл санға химия кіреді.

Екі тілді – орыс және ағылшын тілдерін өзара байланысты қолдану пәнді тиімді меңгеруге ықпал етеді. Пәнді ағылшын тілінде оқу танымдық әрекет құралы ретінде тілді практикалық қолданудың мысалын береді.

Ағылшын тілінде нақты лексиканы меңгеру, тұлғаның жан-жақты дамуы байқалады. Пәнді ағылшын тілінде тәжірибеге бағытталған оқыту өмір бойы білім беруді жүзеге асыруға ықпал етеді, атап айтқанда:

оқу-танымдық міндеттерді шешу үшін белгілер мен белгілерді қолдану және түрлендіру, коммуникациялық тапсырмаға сәйкес сөйлеу құралдарын саналы түрде қолдана білу қабілеттерін дамытады; ауызша және жазбаша тілді меңгеру;

химияның ұғымдық аппараты мен символдық тілін меңгеруге, шет тілінің коммуникативтік құзыреттілігін дамытуға және жетілдіруге ықпал етеді;

құндылық-мағыналық қатынасты қалыптастырады, АКТ құзыреттілігін, оқудағы ынтымақтастықты ұйымдастыру қабілетін, коммуникациялық тапсырмаға сәйкес сөйлеу құралдарын саналы пайдалана білуді,

химия ғылымының дүние жүзіндегі маңызы, экологиялық мәселелерді шешудегі маңызы туралы түсініктерін қалыптастырады, заттарды зерттеуде әртүрлі әдістерді қолдану тәжірибесін жинақтайды;

шет тілінің коммуникативтік құзыреттілігін арттырады, сөздік қорын кеңейтеді;

ағылшын тілін меңгерудің қол жеткізілген деңгейін арттыруға қызығушылықты қалыптастыруға негіз жасайды.

«Қос тілді білім беру» ұғымы екі тілді, орыс және ағылшын тілдерін өзара байланыста қолдану негізінде пәнді оқытуды және студенттердің химия саласындағы пәндік білімдерін меңгеруді көздейді.

Химияны екі тілде оқытудың негізгі мақсаты – оқушылардың ақпараттық-коммуникациялық құзыреттілігін қалыптастыру.

Бұл құзыреттілік деп мен келесі дағдыларды меңгеруді айтамын:

- 1) химиялық ақпаратты әртүрлі көздерден орыс және ағылшын тілдерінде қабылдау;
- 2) алынған химиялық ақпаратты орыс және ағылшын тілдерінде өңдеу (оның мазмұны мен шындығын түсіну үшін);

3) алынған химиялық ақпаратты орыс және ағылшын тілдерінде вербалды қарым-қатынастың әртүрлі жағдайларында қолдану.

Химияны оқыту бірнеше дидактикалық бірліктерді қамтиды: химиялық теориялар мен заңдар, ұғымдар, ғылыми фактілер, химия тілі, химия ғылымының әдістері, көрнекті ғалымдардың ғылымға қосқан үлесі, әлемдік мәселелерді шешудегі химияның рөлі.

Ағылшын тілі мен химия ғылымының тілін қарастырған кезде мен байланыс нүктелерін анықтадым:

семантикада (белгілер мен лексикалық бірлік-терминдердің мағынасын түсіндіру және нақты химиялық объектілермен байланысы арқылы ашу),

этимологиялық (химиялық терминдердің, атаулардың және таңбалардың шығу тегі – ағылшын тілімен ұқсастықтары),

коммуникативті (оқу, тыңдау, жазу арқылы субъектілер арасындағы қарым-қатынас) аспектілері.

Жұмыстың бастапқы кезеңінде ағылшын тілін сабақта қолдану сабақтың 25% құрайды.

8-сыныпта химияны ағылшын тілінде оқытудың қысқаша тәжірибесін талдай отырып, келесі әзірлемелерді ұсынғым келеді.

Жаңа материалды меңгеру, бекіту кезеңінде оқушыларды екі тілді қарым-қатынасқа (оқушыларды орыс және ағылшын тілдеріндегі қарым-қатынас жағдаяттарына қатыстыру), сондай-ақ жазбаша (оқу тестілері, жаттығулар, есептер шығару және т.б.) орындау үшін алынған химиялық ақпаратты пайдалануға тартамын.) немесе практикалық тапсырмалар (химиялық тәжірибе, жобалау, модельдеу).

Сабақтың қорытынды кезеңінде мен студенттерге екі тілде қорытынды әңгіме өткізуді (оқушыларды орыс және ағылшын тілдерінде қарым-қатынас, жазба және тест жұмыстары нәтижелерін талқылауға тарту) және рефлексияны ұсынамын.

Химиядан екі тілде жұмыс жасау барысында мен келесі түрлерін қолданамын:

мәтіндік ақпаратпен жұмыс (оқу, аудару, сұрақтарға жауап беру, қайталау) —

1) химиялық ұғымдар мен терминдердің ағылшын тіліндегі атаулары,

сөздікпен жұмыс (оқушылар сөздікті пәндік дәптерге сақтайды)

химия – заттар туралы ғылым — Химия – заттарды зерттейтін ғылым

зат

таза зат — Таза зат

қоспасы

атом

молекула – молекула

атомдық-молекулалық теория — Атомдық теория

химиялық элемент — Химиялық элемент

қарапайым заттар — Элемент

күрделі зат

Химиялық элементтің белгісі

металдар – металдар және т.б.

2) ағылшын тіліндегі химия саласындағы тұрақты лексикалық тіркестер,

3) химиялық элементтер мен заттардың ағылшын тіліндегі атаулары,

4) химиялық шыны ыдыстар мен зертханалық жабдықтардың ағылшын тіліндегі атаулары.

Осы және басқа сөздер мен сөз тіркестері визуалды қабылдау және есте сақтау үшін кеңсенің айналасына ілінеді.

«Химиялық элементтер» тақырыбын оқу барысында балалар сөзжұмбақ құрастыру үшін сөздерді пайдаланады.

1. Бұл элементтің атомдық нөмірі 14.
2. Бұл элемент 4 период 2 А тобына жатады
3. Оның 1 протоны бар.
4. Бұл элементтің атомдық массасы 137,34.
5. Бұл элементтің таңбасы Си.
6. Бұл элемент 4 период 8 В тобы.
7. Жетінші элемент дегеніміз не?

Біз «Химия» 8-сынып, Экспресс баспа, 2018 оқулықтарын пайдалана отырып оқимыз, олар компакт-дискілермен және жұмыс дәптерімен келеді. Оқулықтар 8-сынып бағдарламасына 90% сәйкес келеді. Бірақ барлық материалдар ағылшын тілінде.

Материал қолжетімді түрде ұсынылған. Оқулық жарқын, түрлі-түсті, көптеген

диаграммалар, кестелер, диаграммалар бар.

Жұмыс кітабы әртүрлі жұмыс түрлерін ұсынады:

сөздік жұмысы, бос орындарды толтыру, сәйкестендір, сұрақтарға жауап беру, жоспар құру, шын-жалған т.б.

Оқушылар келесі әрекеттерді ұнатады:

ілеспе аударма үшін химиялық тақырыптар бойынша ағылшын тіліндегі мәтіннің жазбасы бар аудио ақпаратты тыңдау,

Ағылшын тілін қолданатын дидактикалық химия ойындары - «Бумеранг», «Пазл», «Синквейн», «Ыстық орындық», «Домино»,

химиялық есептер шығару және ағылшын тілін пайдалана отырып жаттығулар орындау;

орыс және ағылшын тілдеріндегі түсініктемелері бар демонстрациялық бейне эксперимент.

Химия пәні апталығында 8-сынып оқушылары ағылшын тілінде химиялық газет шығарды.

Сонымен қатар ағылшын тілін (диктант, тест, т.б.) пайдалана отырып, химиялық және пәндік білім мен дағдыларды бақылауды жүргіземін.

Ассимиляцияның тиімділігін тексеру үшін мен келесі көрсеткіштерді зерттеймін:

әртүрлі көздерден орыс және ағылшын тілдеріндегі химиялық ақпаратты қабылдау, алынған химиялық ақпаратты орыс және ағылшын тілдерінде өңдеу (оның мазмұны мен шындығын түсіну үшін), мысалы: мәтіндік ақпаратпен жұмыс (оқу, аудару, химия пәнінен мәтіндерді қайталап айту). шет тілі). Бұл жұмыс түрі студенттерге химия саласындағы сөздік қорын кеңейтуге жақсы мүмкіндік береді. Сабаққа арналған мәтіндерді химия оқулығынан немесе интернеттен таңдаймын.

Оқу материалы ретінде 8-сынып оқушыларына «Су» тақырыбына ағылшын тіліндегі мәтінді мысалға келтіремін. Оқушылардың назар аударып, үйренуі керек сөздердің асты сызылады.

Су сутегі мен оттегінің қосылысы. Судың химиялық атауы — сутегі оксиді. Жер бетінің төрттен үш бөлігі сумен жабылған. Бұл суды жер бетіндегі ең көп таралған материал етеді. Басқа заттар сияқты су да сұйық, газ немесе қатты күйде болуы мүмкін. Газ түріндегі суды әдетте бу деп атайды. Қатты су - мұз. Біз жай ғана шарттарды өзгерту арқылы бір пішінді басқа пішінге өзгерте аламыз, мысалы, оны қыздыру немесе салқындату. Бір формадан екіншісіне ауысу әдетте күйдің өзгеруі деп аталады.

Алынған химиялық ақпаратты орыс және ағылшын тілдеріндегі ауызша қарым-қатынастың әртүрлі жағдайларында қолданамын, мысалы: химиялық тақырыптар бойынша ағылшын тілінде сөйлесу.

Әңгімелесудің мақсаты – студенттерді шет тілінде тікелей қарым-қатынасқа тарту, бұл олардың өз ойын жеткізуге және басқа сөйлейтін адамдарды мұқият тыңдау қабілетін дамытуға мүмкіндік береді. Тақырып бойынша сұрақтарды шет тілінде жазу маңызды.

Осы негізгі құзыреттер аясында мен келесі диагностикалық компоненттерді анықтадым:

қостілді-интегративті білім –

химиялық ұғымдар мен терминдердің атаулары,

химиялық элементтер мен заттар,

химиялық шыны ыдыстар мен зертханалық жабдықтар ағылшын тілінде,

ағылшын тіліндегі химия саласындағы тұрақты лексикалық тіркестер

тілі).

Сонымен, химияны пәндік-тілді оқыту үдерісін ұйымдастыру үшін оқу іс-әрекетін ұйымдастырудың әртүрлі әдістерін, әдістемелік тәсілдерін, құралдары мен формаларын қолданамын, олардың таңдауы сабақтың мақсаты мен міндеттеріне, тақырыптық мазмұнына (пәні) оқытылатын материал және оқушылардың пәндік және тілдік дайындық деңгейі.

Әрине, жұмыс мұғалім үшін де, оқушылар үшін де өте қиын және көп уақытты қажет етеді.

Осы кезеңде мен сияқты мәселелерге тап болдым

- емтихан тапсырып, B2 сертификатын алғаныма қарамастан, химия саласында ағылшын тілін жеткіліксіз білу,
- студенттер арасындағы тілді меңгерудің гетерогенділігі,
- әдістемелік ақпараттың шектеулі көлемі,
- жеткіліксіз тәжірибе,
- сабаққа дайындалуға уақыттың болмауы,
- қос тілді интеграциялық сыныпта химия сағаттары жеткіліксіз.

Студенттерге тілдік материалды әдеттен тыс қарым-қатынас жағдайында пайдалану қиын болды, ағылшын тілін білу деңгейі жеткіліксіз болды және оқытылатын материалдың көлемі ұлғайды.

Оң жақтарын да атап өткім келеді. Екі тілді интеграцияны қолдану студенттердің химияны оқуға деген ынтасын арттыруға көмектеседі. Мектеп оқушыларының химия сабағында ағылшын тілін пайдалана отырып, белсенділіктері артып, қызығушылықтары артқан.

Заманауи білім беру жүйесі мұғалімдерден өзіндік құзіреттіліктерін дамытуды, алған білімдерін іс жүзінде қолдануға бағытталуын, әр түрлі әдіс-тәсілдерді қолдануды талап етеді.

Бүгінгі таңда оқу пәні өсіп келе жатқан тұлғаны қалыптастыруға жағдай жасау құралы екенін мұғалімдердің ұғынуы және түсінуі өте маңызды. Мұғалімге пәнді жақсы меңгерумен қатар, тиісті білім саласын еркін шарлау қабілеті қажет. Бүгінгі таңда мектептерге педагогикалық шеберлігі жоғары, көпмәдениетті білім беру жағдайында жұмыс істей алатын жаңа деңгейдегі мамандардың қажеттілігі туралы көп айтылып жүргені тегін емес. Оқушыны сыныптың дербес бірлігі ретінде ғана емес, сонымен бірге көп мәдениетті қоғамның бір бөлігі ретінде де қарастырған жөн.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Қазақстан Республикасының білім мен ғылымды дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған МЕМЛЕКЕТТІК БАҒДАРЛАМАСЫ.
2. Үш тілді оқытудың бірыңғай тілдік стандарты. Астана 2017 ж
3. Галскова Н.Д., Коряковцева Н.В., Мусницкая Е.В., Нечаев Н.Н.
4. Тереңдетілген тілдік білім берудің құрамдас бөлігі ретінде екі тілді негізде оқыту // Мектептегі шет тілдері. 2003. № 12. 12–16 б. 2. Зелезинский А.Л.
5. Химия дидактикасы. М.: Гуманитарлық. ред. VLADOS орталығы, 2004. 315 б. 4. Певзнер М.Н., Ширин А.Г.
6. Дүниежүзілік тәжірибе контекстіндегі қос тілді білім беру (Германия мысалында). Новгород: НовГУ им. Ярослав Дана, 1999. 96 б. 5. Салехова Л.Л.
7. Қостілді білім беретін мектептерді дамытудың теориясы мен практикасы. Қазан: Қазанск баспасы. Университет, 2004. 204 б. 6. Ширин А.Г.
8. Отандық және шетелдік педагогикадағы қос тілді білім беру: Аннотация. дис. ... Доктор пед. Ғылым. Великий Новгород, 2007. 54 б.

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.